

جغرافیا و توسعه شماره ۵۳ زمستان ۱۳۹۷

وصول مقاله: ۹۶/۰۷/۰۴

تأیید نهایی: ۹۶/۱۱/۲۹

صفحات: ۱۹۵-۲۱۸

سنجش نقش جاذبه‌های طبیعت‌گردی در توسعه گردشگری باغبان‌داران و تحلیل شاخص‌های مؤثر در آن

علی یزدانی^۱، دکتر صدیقه گیانی سلمی^{۲*}، دکتر محمدرضا بسحاق^۳

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، سنجش نقش جاذبه‌های طبیعت‌گردی در توسعه گردشگری باغبان‌داران و تحلیل شاخص‌های مؤثر در آن است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و ابزار اصلی گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته است. جامعه آماری شامل کارشناسان، جامعه بومی و گردشگران منطقه باغبان‌داران با جمعیت ۴۷۲۴۹ نفر است که حجم نمونه با استفاده از نرم‌افزار Sample Power به تعداد ۲۵۴ نفر محاسبه شد. برای تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از پرسشنامه، از روش‌های مختلف آمار توصیفی و استنباطی نظیر آزمون ANOVA، T، در نرم‌افزار SPSS و برای مدل‌سازی، برازش و آزمون روابط از مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS استفاده شده است. یافته‌های حاصل از آزمون تی تک‌نمونه‌ای حاکی از آن است که جاذبه‌های طبیعت‌گردی در منطقه مورد مطالعه مؤثرترین نقش را در جذب گردشگر به‌عهده دارد و مشارکت بخش خصوصی، مناسب‌ترین استراتژی توسعه گردشگری است. همچنین نتایج حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان می‌دهد، امکانات رفاهی با بار عاملی ۰/۹۱ اثرگذارترین عامل برای برنامه‌ریزی توسعه گردشگری است. بار عاملی ۰/۹۰ برای تسهیلات ارتباطی این عامل را در جایگاه دوم برنامه‌ریزی گسترش گردشگری قرار می‌دهد و خدمات اقامتی با بار عاملی ۰/۸۶ و اطلاع‌رسانی و تبلیغات با بار عاملی ۰/۸۵ در رتبه‌های سوم و چهارم قرار می‌گیرد. واژه‌های کلیدی: اکوتوریسم، جاذبه‌های اکوتوریستی، مدل‌سازی معادلات ساختاری، منطقه باغبان‌داران.

ali_yazdani05@kashanu.ac.ir

s.kiani@kashanu.ac.ir

m.r.boshagh@gmail.com

۱- کارشناسی ارشد اکوتوریسم، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

۲- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران *

۳- دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

مقدمه

صنعت گردشگری فرایندها، فعالیت‌ها و نتایج ارتباط و تعامل میان گردشگران، فعالان صنعت گردشگری، زمامداران، جامعه محلی و پیرامونی است که موجب پذیرش و جلب گردشگر در مقصد می‌شود (مشکینی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۱). فعالیت گردشگری امروزه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و پویاترین فعالیت‌ها در جهان مطرح است و در همه عرصه‌ها، در سطح جهانی، ملی و منطقه‌ای مورد توجه برنامه‌ریزان دولتی و شرکت‌های خصوصی قرار گرفته است. بسیاری از کشورها به این حقیقت پی‌برده‌اند که برای بهبود وضعیت زندگی اقتصادی خود باید ابتکار عمل به خرج دهند و درصدد یافتن راه‌های تازه‌ای برآیند (طفی، ۱۳۸۴: ۵). توریسم دارای اشکال مختلف و انواع گوناگونی است که بسته به شرایط محیطی، متفاوت است (Cater, 2000: 8). یکی از الگوهای فضایی گردشگری شکل گرفته در عصر پسامدرن، گردشگری در طبیعت است (وارثی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۸) که با اثرات منفی زیست‌محیطی و اجتماعی کمتر و انطباق و همخوانی بیشتر با توسعه پایدار (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۶)، به‌عنوان شکلی از توسعه گردشگری پایدار مورد توجه قرار گرفته است (اصغریان و همکاران، ۱۳۹۱: ۹۳). در جهان امروز، گردشگری رویکرد گسترده‌ای به طبیعت‌گردی دارد (عینالی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۹۲؛ رضانی‌پور و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۱)؛ به‌طوری که طی سال‌های اخیر، اکوتوریسم یکی از سریع‌الرشدترین گرایش‌های صنعت توریسم در جهان بوده است (مه‌دوی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۳).

رشد روزافزون جمعیت و متعاقب آن شهرنشینی لجام‌گسیخته به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه (کمبود فضای سبز، آلودگی شهرها)، مشکلات فراوانی را از لحاظ گذران اوقات فراغت و استفاده از زیبایی‌های

طبیعی به‌وجود آورده است. با توجه به مشکلات و مسائل زندگی ماشینی امروزی می‌توان گفت مردم جوامع امروزی بیش از گذشته نیازمند دستیابی به آرامش روحی و تمدد اعصاب می‌باشند (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۸)؛ از همین رو افراد یا گروه‌های توریستی با هدف بهره‌گیری از زیبایی‌های طبیعی و جلوه‌های حیرت‌انگیز خلقت به روستاهای جای‌گرفته در دوردست‌ترین نقاط سفر می‌کنند (دانش‌مهر، ۱۳۹۱: ۲۳۵) که این خود مبنای شروع فعالیتی به‌نام «اکوتوریسم» است. توریسم سبز، توریسم پایدار و بیوتوریسم واژه‌های متنوعی است که برای گردشگری طبیعت استفاده می‌شود (وارثی و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۱). فعالیتی که با هدف بهره‌گیری از زیبایی‌های طبیعی و جلوه‌های حیرت‌انگیز خلقت و در عین حال سفری مسئولیت‌پذیر بدون کمترین آسیب‌پذیری محیطی بر فضای کالبدی مناطق گردشگری و مبتنی بر اصول پایداری (حسنی‌مهر، ۱۳۹۰: ۱۰۶) صورت می‌گیرد و گرایشی نو و پدیده‌ای نسبتاً تازه در صنعت جهانگردی است (رضایان و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۲) و به یکی از شاخه‌های مهم و رو به رشد صنعت گردشگری تبدیل شده است (دانه‌کار و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۸).

طبق برآوردها، گردشگری طبیعی تقریباً ۲۷ درصد از سفرهای بین‌المللی را شامل می‌شود و وقتی به‌صورت مناسب مدیریت شود، می‌تواند باعث ایجاد اشتغال محلی و فرصت‌های توسعه بومی شود (Ryngnga, 2008: 50) و علاوه بر ایجاد فرصت‌های اقتصادی، از محیط زیست حفاظت کند (Heng Zhang, 2012: 916).

اکوتوریسم بر شکلی از گردشگری در مناطق طبیعی مبتنی بر تجدیدنظر در حفاظت از محیط زیست متمرکز است (Yen-Ting Helena Chiu, 2014: 321) که شامل ایجاد روابط مثبت بین گردشگری،

رشته‌کوه‌های مرتفع، کوهستان‌ها، کوهپایه‌ها، جنگل‌ها، صحرایا و دریاها عمیق سفر می‌کنند (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۶). یکی از مناطق دارای قابلیت زیاد برای گسترش طبیعت‌گردی در استان اصفهان، منطقه باغباداران است که به لحاظ آثار و جاذبه‌های مختلف و چشم‌اندازهای طبیعی زیبا، به‌عنوان تفرجگاه گردشگران داخلی و خارجی مورد توجه قرار گرفته است. به دلیل پتانسیل بالای گردشگری در این منطقه، جذب و گسترش فرصت‌های گردشگری با رویکرد جاذبه‌های طبیعی می‌تواند زمینه توسعه پایدار را به عمل آورد. این نوع گردشگری، با فراهم آوردن فرصت‌های جدید برای بسیاری از روستاها، همچون وسیله‌ای است که حیات دوباره به جوامع روستایی می‌دهد و موجب توسعه این نواحی می‌شود. چنانچه کارشناسان صنعت گردشگری در ایران معتقدند که سرمایه‌گذاری در این صنعت، سودی معادل با دو برابر ذخائر نفتی، نصیب دولت می‌کند که غالب آن ریشه در طبیعت داشته و به‌نوعی با صنعت طبیعت‌گردی ارتباط پیدا می‌کند (نگارش، ۱۳۹۲: ۱۲)؛ بنابراین پژوهش حاضر به سنجش نقش جاذبه‌های طبیعت‌گردی در توسعه گردشگری باغباداران و تحلیل شاخص‌های مؤثر در آن با رویکرد بسترسازی برای برنامه‌ریزی بهینه می‌پردازد. فرضیه‌های پژوهش عبارت‌اند از:

- جاذبه‌های طبیعت‌گردی بر توسعه گردشگری در بخش باغباداران اثر معناداری دارد.
- میانگین نظرات کارشناسان، جامعه محلی و گردشگران درباره عوامل اثرگذار بر توسعه گردشگری دارای تفاوت است.
- عامل اقامتی، اثرگذارترین شاخص مؤثر بر توسعه گردشگری در باغباداران است.

تنوع‌زیستی و مردم محلی از طریق استفاده از استراتژی‌های مناسب مدیریت گردشگری خواهد بود (Sheryl Ross, 1999: 673) بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران می‌کوشند با شناسایی محدودیت‌ها، مزیت‌ها و امکان‌سنجی فعالیت‌های گردشگری در این گونه محیط‌ها و نیز با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب، نقش مؤثری در تنوع‌بخشی به اقتصاد محلی و توسعه ملی برعهده گیرند (یاری‌حصار و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۸۷). سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ که مهم‌ترین سند راهبردی و کلان کشور در همه زمینه‌هاست، گردشگری و طبیعت‌گردی را با هدف رفع محدودیت‌ها و توسعه مناطق روستایی مورد توجه و تأکید قرار داده است (دانش‌مهر و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۰). بدین‌سان باید گفت برای تحقق‌پذیری توسعه پایدار در عرصه‌های روستایی، مصادیقی چون کاربری زمین، طراحی کالبدی مسکن، خدمات، راه‌ها و نظام حمل‌ونقل، میراث فرهنگی و میراث طبیعی مورد توجه قرار گرفته است (رکن‌الدین/افتخاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۹). بی‌تردید، صنعت گردشگری مانند سایر فعالیت‌های اقتصادی تأثیری عمیق بر محیط می‌گذارد، به طوری که در برخی مناطق، سبب بازسازی، سرزندگی و تقویت هویت محلی و در برخی از مناطق سبب تأثیری متقابل و منفی شده است (قائد رحمتی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۸۱).

گسترش صنعت گردشگری در مکان‌هایی که پتانسیل بالقوه جذب گردشگر را دارند، می‌تواند در جهت رشد و توسعه همه‌جانبه جوامع میزبان، به‌عنوان ابزاری کارآمد به‌کار گرفته شود. در فعالیت‌های مربوط به گردشگری طبیعی، افراد یا گروه‌های جهانگرد با هدف بهره‌گیری از زیبایی‌های طبیعی و جلوه‌های حیرت‌انگیز خلقت، به

- راهکارهای مبتنی بر مشارکت جامعه محلی مناسب‌ترین راهکار برای توسعه گردشگری در بخش باغبانان است.

همگام با توسعه گردشگری مبانی نظری، دیدگاه‌ها و نظرات فلسفی مختلفی درباره توسعه پایدار گردشگری نیز مطرح شده است؛ یکی از این مکاتب ایده‌آلیسم است. به دلیل مسائل مترتب بر گردشگری انبوه، بسیاری از اندیشمندان حوزه گردشگری انواع ایده‌آل و جایگزین گردشگری (مانند گردشگری مسئولانه، اکوتوریسم و...) را به عنوان ابزاری برای تحقق پایداری در توسعه گردشگری مطرح کردند؛ اما بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه، تنها به بحث درباره اصول و مفروضات توسعه پایدار پرداخته و کمتر نگاهی پراگماتیک در این خصوص داشته‌اند. این امر تا حدودی تحت تأثیر ماهیت ایده‌آلیستی توسعه پایدار بوده است. رابینسون^۱ دو دیدگاه کلی درباره حفاظت از محیط زیست را این‌طور معرفی می‌کند: دیدگاه «حامیان حراست از محیط زیست» که دارای فلسفه‌ای رمانتیک و روحانی بوده و در پی حفظ محیط طبیعی به صورت توسعه نیافته و بکر است و دیدگاه «حامیان حفاظت از محیط زیست» که خواهان حفاظت از محیط و منابع طبیعی برای بهره‌برداری‌های آتی هستند (Robinson, 2004: 371) ماهیت ذهنی ایده‌آلیستی توسعه پایدار موجب شد تا هر گروه روش متفاوتی را برای مدیریت منابع طبیعی برگزیند و توافقی در این باره حاصل نکند. حامیان حراست از محیط زیست به دنبال ایجاد تغییر در ارزش‌ها و سبک زندگی هستند؛ در حالی که طرفداران حفاظت از محیط زیست، راهکارهای فن‌آورانه و منافع حاصل از کارایی را برمی‌گزینند. «نسخه ایدئولوژیک پایداری» تحت تأثیر تلاش‌های فعالان محیط زیست شکل

گرفته و برخی ایدئولوژی‌های کلاسیک، مانند الهیات رهایی‌بخش، فمینیسم، فمینیسم رادیکال و مارکسیسم را نیز تحت تأثیر قرار داده است. نظریه پردازان پراگماتیسم در حوزه گردشگری معتقدند، از آنجا که احتمال رشد گردشگری در بلندمدت وجود دارد، مطالعات کاربردی‌تر و به دور از آرمانگرایی در این زمینه ضروری است. تنها در این صورت است که پژوهش‌ها می‌توانند از خطر نامرتب‌بودن با دنیای واقعی به دور باشند. بسیاری از نویسندگان توضیح شفاف‌تر و عملیاتی‌تر مفهوم پایداری در گردشگری را ضروری دانسته و در پی ایجاد استاندارد و معیارهایی در این زمینه بوده‌اند تا خط‌مشی‌هایی تدوین شود که نه تنها به لحاظ نظری قابل قبول‌اند، بلکه به لحاظ عملی نیز قابل اجرا باشند. بدون ایجاد ابزارهای مؤثر برای تبدیل ایده‌آل‌ها به عمل، گردشگری پایدار قابلیت اجرا ندارد و در دنیای واقعی موضوعیت نمی‌یابد. همچنین باید برای به کارگیری اصول توسعه پایدار در گردشگری رایج و متعارف انبوه، راهکارهایی معرفی شود؛ زیرا این چیزی است که در دنیای واقعی امروز اتفاق افتاده و نیازمند توجه است و رویکردی عمل‌گرا را می‌طلبد (Liu, 2003:472). این دیدگاه لزوم حرکت در جهت پایداری را آشکار ساخته و نیاز به استدلال‌های مشکل و پیچیده ندارد.

اخلاق پراگماتیک زیست‌محیطی بسیار روشن و قابل اجراست. تصمیمات کسب‌وکارها معطوف به هدف است. در واقع کسب‌وکارها برای تحقق اهدافی مشخص فعالیت می‌کنند؛ اهدافی مانند بقا، افزایش ارزش سهام و توجه به منافع ذی‌نفعان. در این تصمیمات اثرات مالی مورد توجه قرار می‌گیرند. به جای صرف نظر از آثار مالی و تأکید بر ایده‌ها و آرمان‌هایی که باید مورد توجه قرار گیرند، پایداری پراگماتیک به کسب‌وکارها این امکان را می‌دهد که در

بهبود سطح زندگی مردم محلی (بومی) را به دنبال داشته باشد (Havenegard, 1994: 28)؛ از این رو توسعه فعالیت‌های گردشگری مبتنی بر اکوتوریسم از یک سو، با ایجاد فرصت‌های شغلی و درآمدی می‌تواند منافع اقتصادی بی‌شماری را به‌طور مستقیم و غیرمستقیم متوجه جوامع محلی میزبان و ساکنان آن‌ها کند و با آثار تکاثری^۱ خود به رشد و توسعه اقتصاد محلی کمک کند. اهمیت اکوتوریسم و تأثیرگذاری آن به‌حدی است که سال ۲۰۰۲ از سوی سازمان ملل متحد به‌عنوان سال بین‌المللی اکوتوریسم نام‌گذاری شد (مافی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۲). اصل سوم و چهارم اعلامیه ۱۹۲۲ ریو، حق برخورداری از توسعه پایدار را نیز این‌گونه بیان می‌کند: حق دستیابی به توسعه باید در عمل به‌گونه‌ای اجرا شود که به‌طور منصفانه نیازهای توسعه و نیازهای زیست‌محیطی نسل حاضر و آینده تأمین شود و حمایت از محیط زیست جزء جدایی‌ناپذیر فرایند توسعه را تشکیل دهد؛ در نتیجه توسعه پایدار دو جنبه دارد: حمایت از محیط زیست و توسعه اقتصادی و در جهان امروز که نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی پدیده‌ای فراگیر و در حال گسترش است (طلایی، ۱۳۸۳: ۳۰). مؤسسه بین‌المللی محیط زیست و توسعه، توسعه پایدار را مبتنی بر سه سیستم می‌داند: سیستم منابع اکولوژیکی یا بیولوژیکی، سیستم اقتصادی و سیستم اجتماعی (Mebratu, 1998: 505). گردشگری از جمله فعالیت‌هایی است که برخی از اوقات به دلیل بهره‌گیری متراکم از طبیعت، سبب تنزل کیفی و حتی نابودی آن گشته است. بدین سبب، امروزه مطالعات فراوانی در راستای دستیابی به گردشگری پایدار صورت می‌گیرد و به نحو گسترده‌ای به‌عنوان رویکردی بنیادین، برای هر نوع توسعه، از جمله توسعه گردشگری پذیرفته شده است و

تصمیمات زیست‌محیطی خود، به برآورد اثرات مالی نیز پردازند. بسیاری از فعالان محیط زیست معتقدند که نمی‌توان برای کالاهای زیست‌محیطی ارزشی تعیین کرد و نباید آن‌ها را در تحلیل‌های هزینه-فایده وارد کرد؛ اما این دیدگاه آرمانی در محیط کسب‌وکار قابل اجرا نیست و واقعیات شرکت‌ها را نادیده می‌گیرد (York, 2009: 104). بدین ترتیب با اتخاذ رویکرد پراگماتیسم، اهداف توسعه پایدار در قالب اهداف کسب‌وکار تنظیم شده و با آن در یک راستا قرار می‌گیرد. در حالی که با نگاه ایده‌آلیستی به توسعه، رعایت ملاحظات زیست‌محیطی، اجتماعی فرهنگی و اخلاقی الزاماً منجر به سودآوری که هدف اصلی کسب‌وکار است نمی‌شود؛ زیرا ممکن است این ملاحظات هم‌راستا با اهداف مالی یک بنگاه اقتصادی نباشد. علاوه بر کسب‌وکارها، رویکرد پراگماتیک به توسعه گردشگری در سطح مقصد نیز توصیه می‌شود. رویکرد پراگماتیک به توسعه گردشگری در مقصدها، برخلاف رویکرد ایده‌آلیستی توسعه پایدار که با ایجاد محدودیت‌هایی منافع گردشگری را برای مقصدها کاهش می‌دهد، سعی دارد با در نظر گرفتن پارامترهای محیطی-محلی منافع حاصل از گردشگری را بهینه سازد (ضیائی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۴). مرور منابع نشان می‌دهد که واژه اکوتوریسم را هکتور سبالوس لاسکورین در سال ۱۹۸۳ زمان پروژه حمایت از طبیعت در مکزیک، ابداع کرده است (امینیان و همکاران، ۱۳۹۱: ۴). برخی صاحب‌نظران سابقه کاربرد این اصطلاح را اواخر دهه ۱۹۷۰ می‌دانند (Wearing & Neil, 1999: 142) و برخی دیگر اوایل دهه ۱۹۸۰ (درام و مور، ۱۳۸۸: ۴). مجمع بین‌المللی اکوتوریسم در سال ۱۹۹۱ نخستین تعریف خود را از اکوتوریسم این‌چنین ارائه داد: مسافرت به منابع طبیعی که همراه با مسئولیت باشد و موجب حمایت و حفاظت محیط زیست شده و

بالای آن شده است. زنگی‌آبادی و همکاران (۱۳۸۹) با تحلیلی بر نقش طبیعت‌گردی در جذب گردشگران منطقه سی‌سخت استان کهگیلویه و بویراحمد بیان کرده‌اند، با توجه به اهمیت صنعت گردشگری در دنیای کنونی و نقش منابع طبیعی در جذب گردشگران، با یک نگاه تک‌بعدی (زیست‌محیطی) به این منطقه، شاهد تخریب محیط زیست هستیم. ضرورت دارد با یک نگاه تلفیقی (زیست‌محیطی - گردشگری) از تخریب بیشتر این منطقه جلوگیری شود و شاهد ایجاد محیطی سالم، پویا و پایدار برای جذب گردشگر در منطقه سی‌سخت باشیم.

پورسیدخلیل و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله‌ای به بررسی نقش جاذبه‌های اکوتوریستی، فرهنگی و تاریخی در توسعه گردشگری استان سمنان پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که جاذبه‌های اکوتوریستی بیشترین نقش را در توسعه گردشگری ایفا می‌کند و جاذبه‌های تاریخی باستانی و جاذبه‌های فرهنگی - مذهبی در رده‌های بعدی جای می‌گیرند. دانش‌مهر و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با نام «بررسی نقش طبیعت‌گردی و آثار آن در توسعه مناطق روستایی با استفاده از مدل تحلیلی SWOT (مطالعه موردی: روستای اورامان تخت)»، دریافته‌اند در منطقه مورد مطالعه، مؤلفه چشم‌اندازهای زیبا و منحصربه‌فرد روستا به‌همراه باغ‌ها و فضاها، سبز، مهم‌ترین نقطه‌قوت بوده است.

مؤلفه فقدان برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولتی در این منطقه عمده‌ترین نقطه‌ضعف آن، مؤلفه توجه بیشتر مسئولان به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در منطقه، مهم‌ترین فرصت بیرونی و سرانجام مؤلفه نبود مدیریت آگاه به موضوعات اکوتوریستی، عمده‌ترین تهدید خارجی بوده است. نگارش و همکاران (۱۳۹۲) در امکان‌سنجی توسعه گردشگری تالاب‌های پل‌دختر

در مباحث سیاسی و محیطی، گردشگری پایدار به‌عنوان مفهومی نو، برای مقابله با آثار مخرب توسعه گردشگری مطرح شده است (Kousis, 2000: 484). توسعه پایدار گردشگری دارای سه جنبه حفاظت از محیط زیست، حفظ منابع و میراث فرهنگی و حرمت و احترام به جوامع است (زردان و بهمنی، ۱۳۹۴: ۷). گردشگری پایدار عبارت است از گسترش این صنعت و جذب گردشگران به کشور با استفاده از منابع موجود، به‌گونه‌ای که ضمن پاسخ‌دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ضوابط قانونی جامعه و همچنین انتظارات گردشگران، بتوان وحدت و یکپارچگی، هویت فرهنگی و سلامت محیط زیست، رشد اقتصادی و رفاه مردم را به‌گونه‌ای متوازن و پیوسته تأمین کرد (اعتمادی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۹). سازمان جهانی جهانگردی برای اولین بار در سال ۱۹۸۸ (۱۳۶۷) اصطلاح گردشگری پایدار را طبق معیارهای گزارش برانت لند این‌گونه تعریف کرد: گردشگری پایدار، نیازهای گردشگران حاضر و جوامع میزبان را با محافظت و ارتقاء فرصت‌های آیندگان برآورده می‌کند (ضرغام‌بروجنی و نیک‌بین، ۱۳۹۱: ۱۳۹؛ مشیری و ابوسعیدی، ۱۳۸۹: ۱۲).

به‌سبب اهمیت جاذبه‌های اکوتوریستی در توسعه گردشگری، مطالعاتی در سطح ملی و بین‌المللی در این رابطه صورت گرفته است که به نمونه‌هایی از آن‌ها در ادامه اشاره شده است:

سراقی و همکاران (۱۳۸۷)، در مقاله‌ای با عنوان «نقش جاذبه‌های اکوتوریستی در توسعه گردشگری نهاوند با تأکید بر مدل SWOT» به بررسی و ارزیابی پتانسیل‌ها و قابلیت‌های جاذبه‌های اکوتوریستی این شهر پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که ضعف در بینش مدیران نسبت به مسائل زیست‌محیطی جاذبه‌های اکوتوریستی منطقه باعث آسیب‌پذیری

از مدل‌های SWOT, AHP, ANP را در تالاب گندمان استان چهارمحال و بختیاری به انجام رسانیده‌اند. پژوهشگران در یافته‌ها بیان می‌کنند، در مجموع ۴۵ نقطه‌قوت و فرصت با امتیاز ۴/۱۹ به‌عنوان مزیت‌ها و ۴۷ نقطه‌ضعف و تهدید با امتیاز وزنی ۳/۲۱ به‌عنوان محدودیت‌های توسعه طبیعت‌گردی در این تالاب وجود دارد.

ای‌کارتر^۱ (۱۹۹۷) براساس مطالعه‌ای که درباره توسعه اکوتوریسم در جزایر ویرجینیا به انجام رسانیده، بر این عقیده است که سودهای محلی، سودهای صنعتی، فشار تراکم، هزینه، حفاظت و چالش‌های مستمر هم می‌تواند به‌عنوان پتانسیل اکوتوریسم و هم می‌تواند به‌عنوان مشکلات اکوتوریسم مطرح شود و درباره مالکانی که درگیر تبلیغ اکوتوریسم به‌عنوان مشکل مؤثر توسعه آن هستند، بحث می‌کند که دچار نوعی چالش در آشتی‌دادن همه این اهداف هستند.

پالکو^۲ (۱۹۷۱) با بررسی وضعیت گردشگری در تانزانیا نتیجه می‌گیرد، اکوتوریسم نقش مهمی در اقتصاد تانزانیا بازی می‌کند و متذکر می‌شود برای تداوم و پایداری این صنعت نیاز به توجه به اکولوژی، کشاورزی، دامداری، اخلاق، هنر و فلسفه در سطح ملی و بین‌المللی وجود دارد.

هوینگ و دیگران (۲۰۰۶) تحقیقی را با‌عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر گردشگری در مناطق جنگلی بی‌پان در شمال شرقی چین» به‌انجام رسانده‌اند. نتایج تحقیق حاکی از اهمیت بیشتر معیارهای طبیعی نسبت به معیارهای انسانی است.

یور و لاتون^۳ (۲۰۰۷) در مقاله‌ای به بررسی اکوتوریسم پایدار پرداخته‌اند و معتقدند که اکوتوریسم به‌عنوان گرایشی جدید از توریسم دارای اجزاء

براساس مدل تحلیلی SWOT، نشان داده‌اند که در منطقه مورد مطالعه تعداد ۲۱ نقطه‌قوت داخلی و فرصت خارجی به‌عنوان مزیت‌های منطقه و تعداد ۲۷ نقطه‌ضعف داخلی و تهدید خارجی به‌عنوان تنگناهای امکان‌سنجی توسعه گردشگری در منطقه وجود دارد. از تجزیه و تحلیل نتایج به‌دست‌آمده چنین نتیجه گرفته شد که آستانه آسیب‌پذیری تالاب‌ها به‌دلیل حضور بالای گردشگران است و نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب و استفاده از قابلیت‌ها و توانمندی‌های آن است.

شاکری‌زاده و همکاران (۱۳۹۴) تعیین قابلیت و توان بوم‌شناختی شهرستان رودان به‌منظور کاربری طبیعت‌گردی با استفاده از روش تصمیم‌گیری چندمعیاره را مورد پژوهش قرار داده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است مناطق دارای درجه توان اندک با ۱۴۱۳۲۵/۵ هکتار و ۴۳/۴ درصد از کل اراضی، بیشترین مساحت اراضی را در شهرستان رودان به خود اختصاص داده است. ۹/۱ درصد از مساحت کل شهرستان شامل ۲۹۷۱۱/۳ هکتار دارای توان زیاد، ۵۷۳۲۱/۹ هکتار از سطح شهرستان معادل ۱۷/۶ درصد دارای توان متوسط و حدود ۹۷۳۴۴/۴ هکتار معادل ۲۹/۹ درصد آن، اراضی فاقد توان برای توسعه طبیعت‌گردی است.

رحمتی و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای نقش و تأثیر پارک‌های طبیعی حومه‌ای در توسعه گردشگری شهر اصفهان را با استفاده از مدل ANP مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد، شاخص‌هایی چون دسترسی، امنیت، زیست‌محیطی و اقتصادی، اولویت زیادی برای انتخاب پارک‌های نمونه دارند و همچنین باعث می‌شود که مشکل ناشی از حضور گردشگران در شهر اصفهان را کاهش دهد.

رنجبردستانی و همکاران (۱۳۹۴) اتخاذ راهبردهای مناسب در جهت توسعه طبیعت‌گردی پایدار با استفاده

شده است. خوستاریا و چاچاوا^۳ (۲۰۱۷) چشم‌انداز توسعه اکوتوریسم در مناطق تفریحی جنوب گرجستان را مورد مطالعه قرار داده‌اند. مفهوم کلی برنامه‌ریزی چشم‌انداز منطقه‌بندی فضایی در این مطالعه شامل حفاظت از تنوع طبیعی، چشم‌انداز گردشگری فرهنگی، آموزشی، بهداشتی و حمایت از منافع جوامع محلی، از نظر ارتقاء اکوتوریسم و ایجاد محیط مثبتی برای کشاورزی ارگانیک است. نتایج حاصل از بررسی مطالعات صورت‌گرفته در داخل و خارج کشور با موضوعیت جاذبه‌های طبیعت‌گردی نشان می‌دهد، محققان مختلف با رویکردهای متفاوت و بعضاً مشابه این موضوع را مورد بررسی و تحلیل قرار داده‌اند. پژوهش حاضر پس از بررسی پیشینه تحقیق، با رویکردی سیستماتیک و در نظر داشتن ابعاد اثرگذار بر توسعه فرصت‌های گردشگری مبتنی بر جاذبه‌های طبیعت در چهار بُعد اطلاع‌رسانی و تبلیغات، خدمات اقامتی، امکانات رفاهی و تسهیلات ارتباطی نقش جاذبه‌های طبیعت‌گردی را برای اولین بار در توسعه گردشگری باغبهادران مطالعه کرده است. به این منظور از قابلیت‌های مدل‌سازی معادلات ساختاری با توجه به قابلیت و دقت بالای آن در انجام تحلیل‌های آماری استفاده شده است.

نتایج پژوهش حاضر چشم‌اندازی روشن برای برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری با آگاهی از مکانیسم اثرگذاری شاخص‌های مورد بررسی برای مدیران در منطقه مورد مطالعه فراهم خواهد آورد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نظر هدف، یک تحقیق کاربردی است؛ چراکه هدف تحقیق کاربردی، توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. از نظر روش، پژوهش

مختلفی است که مهم‌ترین آن‌ها عرضه، تقاضا، اثرات انسانی، محیط‌های خارجی و سازمان‌های غیردولتی است که هر یک به فراخور نقشی که در زمینه اکوتوریسم دارند، دارای اثرات ویژه‌ای می‌باشند.

تح و کابانبان (۲۰۰۷) به تحقیقی با عنوان «عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری پایدار در منطقه پالوینگی کره جنوبی» پرداخته‌اند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که عوامل زیست‌محیطی از جمله تنوع زیستی، شرایط فصلی، مدیریت زباله‌ها، منابع آبی و توزیع آن به‌عنوان شاخص‌های کلیدی تحقق گردشگری پایدار در منطقه پالوینگی کره جنوبی محسوب می‌شوند.

برنت و همکاران^۱ (۲۰۱۷) توسعه گردشگری بر محور طبیعت را از دیدگاه گردشگران بازدیدکننده از مناطق حفاظت‌شده مورد بررسی قرار داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد، گردشگران به تجربه‌های فعال گردشگری مبتنی بر جاذبه‌های طبیعی علاقه‌مند هستند؛ بنابراین پیشنهاد می‌دهند اقدامات مدیریتی در مناطق مستعد برای بسط فرصت‌های تجربی گردشگری طبیعت محور فراهم آید.

کابینا و همکاران^۲ (۲۰۱۷) اکوتوریسم در غنا را با محوریت موضوعی حفظ مناطق طبیعی و اثرات آن بر جامعه محلی مورد مطالعه قرار داده‌اند. در این پژوهش سیاست‌های تجربی انجام‌شده و نتایج حاصل از آن مورد بررسی قرار گرفته است. طبق یافته‌ها، مزایای اکوتوریسم برای جوامع محلی محدود بوده و هزینه‌های اکوتوریستی گسترده‌ای را به جوامع محلی مجاور مناطق حفاظت‌شده تحمیل کرده است. افزایش بازدید از توریست ناشی از فرصت‌های اکوتوریستی منجر به درآمد برای دولت و سازمان‌های مدیریتی

1-Brent D.Moyle, Pascal Scherrer, Betty Weiler, Erica Wilson, Noah Nielsen
2-Patrick Brandful Cobbinah, Daniel Amenuvor, Rosemary Black, Charles Peprah

3-T.K. Khoshtaria, N.T. Chachava

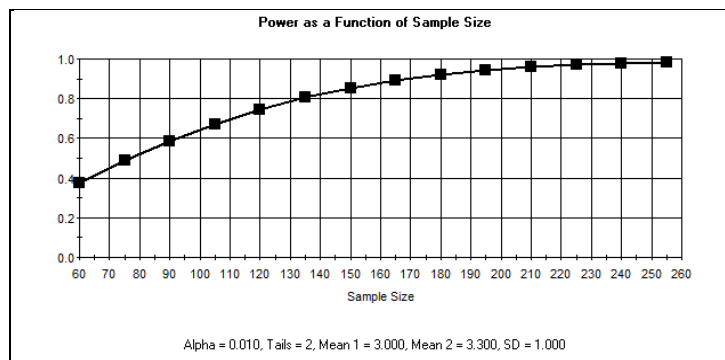
در جدول شماره (۱) حجم نمونه محاسبه شده براساس سطوح مختلف اطمینان ارائه شده است. چنانچه مشخص است، حجم نمونه با ۹۹ درصد اطمینان به تعداد ۲۵۴ نمونه محاسبه شده است. در شکل شماره (۱) روند تعداد حجم نمونه در مقایسه با توان آزمون نمایش داده شده است. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی بوده است. کارشناسان آشنا به مسائل گردشگری در اداره‌های مرکزی و منطقه‌ای به تعداد ۲۴ نفر بوده که پرسشنامه در اختیار آنان قرار گرفته است.

توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری مورد مطالعه شامل ساکنان بومی منطقه باغباداران، گردشگران و کارشناسان آشنا به مسائل گردشگری در محدوده مورد مطالعه است. براساس نتایج آخرین سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰، جمعیت باغباداران به تعداد ۴۷۲۴۹ نفر گزارش شده است. حجم نمونه با استفاده از نرم‌افزار Sample Power و با در نظر گرفتن حداکثر اطمینان، حداقل میزان خطا و توان آزمون به تعداد ۲۵۴ نفر محاسبه شد (Franz et al, 2007, 1149: Franz et al, 2007: 175).

جدول ۱: پارامترهای مؤثر در محاسبه حجم نمونه براساس توان آزمون و سطح اطمینان

mean	vs	SD	N	CI	Lower	Upper	Tails	Alpha	Power
۳	۳/۳	۱	۹۰	۰/۹۵۰	۲/۷۹	۳/۲۱	۲	۰/۰۵۰	۰/۸۰۴
۳	۳/۳	۱	۱۱۹	۰/۹۵۰	۲/۸۲	۳/۱۸	۲	۰/۰۵۰	۰/۹۰۱
۳	۳/۳	۱	۱۴۷	۰/۹۵۰	۲/۸۴	۳/۱۶	۲	۰/۰۵۰	۰/۹۵۱
۳	۳/۳	۱	۲۰۷	۰/۹۵۰	۲/۸۶	۳/۱۴	۲	۰/۰۵۰	۰/۹۹۰
۳	۳/۳	۱	۱۳۴	۰/۹۹۰	۲/۷۷	۳/۲۳	۲	۰/۰۱۰	۰/۸۰۳
۳	۳/۳	۱	۱۶۹	۰/۹۹۰	۲/۸۰	۳/۲۰	۲	۰/۰۱۰	۰/۹۰۱
۳	۳/۳	۱	۲۰۲	۰/۹۹۰	۲/۸۲	۳/۱۸	۲	۰/۰۱۰	۰/۹۵۱
۳	۳/۳	۱	۲۵۴	۰/۹۹۰	۲/۸۴	۳/۱۶	۲	۰/۰۱۰	۰/۹۸۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

شکل ۱: نمودار نمایش حجم نمونه

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۵

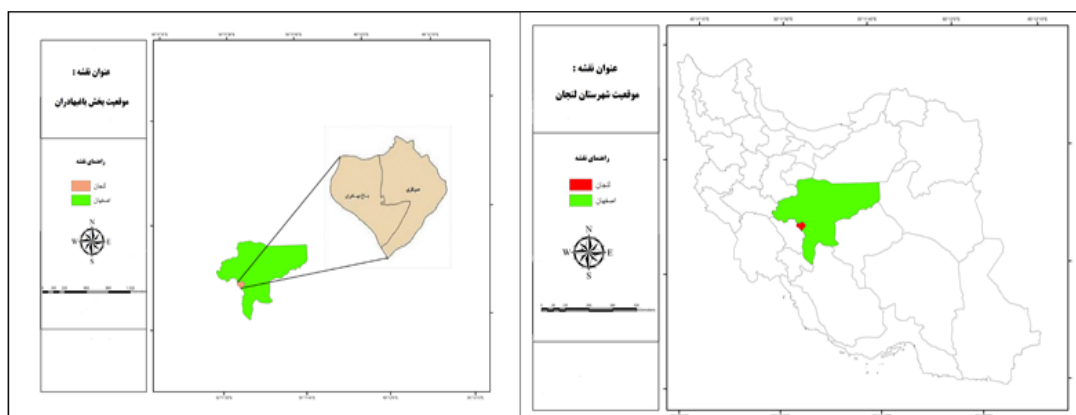
گرفته و ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۹۰۰ متر است (مختاری ملک‌آبادی، ۱۳۸۲: ۵۴). این بخش با مرکزیت شهر باغباداران در ۶۰ کیلومتری جنوب غربی

معرفی محدوده مورد مطالعه

باغباداران در ۵۱ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۲۲ دقیقه عرض شمالی از استوا قرار

بخش باغبانداران جاذبه‌های گردشگری طبیعی یا اکوتوریستی فراوانی به وجود می‌آید که در طول این مسیر و ۲۰ روستای واقع در ساحل رودخانه زاینده‌رود پراکنده هستند. این بخش با ۴۷۲۴۹ نفر جمعیت، ۲۲/۲ درصد از جمعیت آن را در خود جای داده است. (سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰) شکل شماره (۲) موقعیت قرارگیری منطقه مورد مطالعه را نمایش می‌دهد.

شهر اصفهان است و از لحاظ تقسیمات کشوری یکی از دو بخش شهرستان لنجان بوده و دربردارنده دو شهر با نام‌های باغبانداران و چرمهین و ۳۷ روستای دارای سکنه است. از ۳۷ روستای موجود در بخش باغبانداران ۲۰ روستا در ساحل رودخانه زاینده‌رود واقع شده‌اند. لازم به ذکر است که ۳۷ کیلومتر از طول رودخانه زاینده‌رود در بخش باغبانداران است. طبیعی است با وجود جاری بودن رودخانه زاینده‌رود با این طول در

شکل ۲: موقعیت منطقه مورد مطالعه در سطح کشور

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۵

مقدار ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳۱ است که حاکی از مطلوب بودن پایایی پرسشنامه است. همچنین روایی پرسشنامه تحت نظر کارشناسان و در قالب روایی صوری مورد تأیید قرار گرفت. در جدول شماره (۲) نتایج مربوط به سنجش میزان پایایی ابزار پژوهش ارائه شده است. برای ترسیم نقشه جانمایی منطقه مورد مطالعه، از نرم‌افزار ARC GIS 10.3 و برای تجزیه و تحلیل داده‌های آماری از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. همچنین برای مدل‌سازی از نرم‌افزار Amos استفاده شده است.

ابزار جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها

اطلاعات مورد نیاز برحسب فرضیات و اهداف تحقیق از طریق اسناد، مجلات، کتب مرتبط، منابع اینترنتی و همچنین مطالعه طرح‌های صورت گرفته و نقشه‌های مربوط جمع‌آوری شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر پرسشنامه‌ای محقق ساخته شامل ۱۱ سؤال عمومی و ۷۵ سؤال اختصاصی است که در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت طراحی شده است. به منظور بررسی و اطمینان از درجه اعتمادپذیری سؤالات پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ بهره گرفته شد. مطابق محاسبات انجام گرفته،

جدول ۲: نتایج مربوط به سنجش پایایی ابزار پژوهش

تعداد شاخص‌ها	آلفای کرونباخ
۷۵	۰/۹۳۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از بررسی جنسیت پاسخگویان نشانگر آن است ۷۹ نفر از پاسخگویان معادل ۳۵/۷ درصد از حجم جامعه نمونه، زنان و ۱۴۲ نفر معادل ۶۴/۳ مردان هستند. میانگین تعداد خانوار پاسخگویان ۴/۰۷ نفر است. بررسی میزان تحصیلات حاکی از آن است، ۲۴/۴ درصد از پاسخگویان دیپلم، ۲۵/۸ درصد فوق دیپلم، ۳۸ درصد لیسانس، ۹ درصد فوق لیسانس و ۲/۳ درصد دکترا هستند.

وضعیت شغلی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد، ۳۵ نفر دارای شغل دولتی، ۱۰۹ نفر دارای شغل آزاد و ۷۵ نفر به سایر مشاغل می‌پردازند. میزان درآمد ۶۰ نفر معادل ۲۷/۱ درصد، کمتر از یک میلیون تومان و تعداد ۱۲۴ نفر معادل ۵۶/۱ درصد دارای حقوق یک تا دو میلیون تومان و تعداد ۳۶ نفر معادل ۱۶/۳ درصد دارای حقوق بیش از دومیلیون تومان می‌باشند. نتایج شاخص بررسی تعداد دفعات سفر به منطقه مبین آن است که ۲۱/۷ درصد از پاسخگویان برای اولین بار، ۲۷/۱ درصد دو بار و ۵۰/۷ درصد بیش از دو بار به منطقه سفر کرده‌اند. نوع وسیله سفر ۱۵۳ نفر، خودرو شخصی؛ ۲۴ نفر اتوبوس؛ ۲۵ نفر تاکسی و ۸/۱ درصد سایر وسایل نقلیه بوده است. ۸۹/۶ درصد از پاسخگویان در پاسخ به سؤال تمایل بازدیدکنندگان

به بازدید مجدد از منطقه، تمایل خود مبنی بر سفر مجدد به این منطقه گردشگری را اعلام کرده و ۱۰/۴ درصد حاضر به بازدید مجدد از منطقه نمی‌باشند. اطلاعات به‌دست‌آمده از نحوه آشنایی گردشگران با محدوده مورد مطالعه نشانگر آن است که ۹۹ نفر ساکن همان منطقه هستند، ۸۰ نفر از طریق دوستان و آشنایان، ۲۱ نفر از طریق رسانه‌های جمعی و ۲۰ نفر معادل ۹/۰۹ درصد از طریق سایر عوامل با محیط آشنا شده‌اند. هدف از سفر ۶۴/۰۹ درصد از گردشگران، تفریحی؛ ۲/۷ درصد درمانی؛ ۳/۲ درصد علمی؛ ۱۴/۵ درصد کاری و ۱۵/۴۵ درصد سایر اهداف بوده است. ۱۹۴ نفر از پاسخگویان در اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری منطقه، به جاذبه‌های طبیعی، ۱۱ نفر به جاذبه‌های تاریخی، ۵ نفر به جاذبه‌های فرهنگی و ۱۰ نفر به سایر جاذبه‌ها رأی داده‌اند.

به‌منظور سنجش نقش جاذبه‌های طبیعت‌گردی در توسعه گردشگری بخش باغبانان براساس مبانی نظری پژوهش، مطالعه پیشینه تحقیق و ویژگی‌های محدوده مورد مطالعه، ۱۷ نماگر طراحی شد که نظرات پاسخگویان را درخصوص معناداری نقش جاذبه‌های طبیعی در توسعه گردشگری منطقه، مورد سنجش قرار می‌دهد. برای تحلیل یافته‌ها از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون تی در جدول شماره (۳) ارائه شده است. از آنجا که در سنجش گویه‌ها از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است، عدد ۳ به‌عنوان حد وسط در تحلیل‌ها موردنظر قرار گرفته است.

جدول ۳: سنجش نقش جاذبه‌های طبیعت‌گردی بر توسعه گردشگری باغبانان

اطمینان در سطح ۹۵ درصد		اختلاف میانگین	سطح معناداری	آماره تی	زیر معیارها
کرانه پایین	کرانه بالا				
۱/۰۱۱	۱/۲۵۲	۱/۱۳۱	۰/۰۰۰	۱۸/۵۶۰	کیفیت جاذبه‌های طبیعی
۰/۸۴۶	۱/۰۶۲	۰/۹۵۴	۰/۰۰۰	۱۷/۳۶۷	توانایی جذب گردشگر با جاذبه‌های طبیعی
۰/۶۸۴	۰/۹۳۳	۰/۸۰۹	۰/۰۰۰	۱۲/۸۱۷	جاذبه طبیعی و بهبود آموزش
۰/۵۷۴	۰/۸۱۶	۰/۶۹۵	۰/۰۰۰	۱۱/۲۹۷	تعداد بازدیدکنندگان
۰/۷۴۶	۱/۰۰۸	۰/۸۷۷	۰/۰۰۰	۱۳/۱۳	تمایل بازدیدکنندگان از جاذبه‌های طبیعی
۰/۶۴۳	۱/۵۹۲	۱/۱۱۸	۰/۰۰۰	۴/۶۴۳	منابع و ایجاد تجربه طبیعی
۰/۷۶۰	۱/۰۰۱	۰/۸۸۱	۰/۰۰۰	۱۴/۳۹۶	توانایی جذب گردشگر
۰/۷۶۶	۱/۰۱۵	۰/۸۹۰	۰/۰۰۰	۱۴/۰۶۲	توانایی جذب گردشگر با رده‌های سنی متفاوت
۰/۸۳۴	۱/۰۸۳	۰/۹۵۹	۰/۰۰۰	۱۵/۱۶۸	تعداد جاذبه‌های طبیعی
۰/۸۶۰	۱/۰۹۴	۰/۹۷۷	۰/۰۰۰	۱۶/۵۰۶	چشم‌انداز مناسب
۰/۰۱	۱/۲۴۳	۱/۱۲۷	۰/۰۰۰	۱۹/۶۵	جذب گردشگر با رودخانه
۰/۹۷۶	۱/۲۱۴	۱/۰۹۵	۰/۰۰۰	۱۸/۱۷۷	چشم‌انداز سرسبز و جذب گردشگر
۰/۹۳۰	۱/۱۷۹	۱/۰۵۵	۰/۰۰۰	۱۶/۶۷۷	آب و هوا و جذب گردشگر
۰/۸۴۹	۱/۰۸۶	۰/۹۶۸	۰/۰۰۰	۱۶/۰۷۵	توسعه طبیعت‌گردی و حفاظت از جاذبه
۰/۸۸۸	۱/۱۲۰	۱/۰۰۴	۰/۰۰۰	۱۷/۰۶۳	توسعه طبیعت‌گردی و بهبود توانایی‌ها
۰/۸۵۴	۱/۱۰۹	۰/۹۸۱	۰/۰۰۰	۱۵/۱۶۶	مدیریت گردشگری
۰/۸۲۵	۱/۰۹۲	۰/۹۵۹	۰/۰۰۰	۱۴/۱۷۳	قابلیت اقامت شبانه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

جاذبه‌ها به‌عنوان اثرگذارترین عوامل در جذب گردشگران هستند؛ بدین روی می‌توان بیان کرد جاذبه‌های طبیعت‌گردی منطقه نقش مهم و معناداری در توسعه گردشگری باغبانان به خود اختصاص داده است.

همان‌گونه که ذکر شد، تحقیق حاضر براساس نظریات سه گروه کارشناسان، گردشگران و جامعه محلی صورت گرفته است. برای بررسی معناداری یا عدم معناداری نظرات سه گروه موردنظر درخصوص میانگین عوامل اثرگذار بر توسعه گردشگری در بخش باغبانان از آنالیز واریانس یک‌طرفه ANOVA استفاده شد. چنانچه نتایج حاصل از تحلیل در جدول شماره (۴) نشان می‌دهد، سطح معناداری آزمون

همان‌طور که از نتایج ارائه‌شده در جدول شماره ۳ مشهود است، برای همه معیارهای مربوط به گسترش اکوتوریسم با توجه به مقدار آماره آزمون t و نیز سطح معناداری گزارش‌شده، اثرگذاری جاذبه و پتانسیل‌های طبیعت‌گردی بر توسعه گردشگری در باغبانان تأیید می‌شود. مثبت‌شدن حدود بالا و پایین اطمینان در سطح ۹۵ درصد نیز تأییدکننده اثرگذاری پتانسیل‌های طبیعی باغبانان بر جذب و توسعه گردشگری است. با توجه به مقدار آماره تی، نماگرهای جذب گردشگر توسط رودخانه زاینده‌رود، چشم‌انداز سرسبز منطقه، کیفیت جاذبه‌های طبیعی، توانایی جذب گردشگر توسط جاذبه‌های طبیعی، آب و هوای مناسب، تعداد جاذبه‌های طبیعی و توسعه طبیعت‌گردی و حفاظت از

(۴)، وجود تفاوت در بین میانگین‌های مشاهده تأیید می‌شود و به این معنی است که میانگین نظرات سه جامعه پاسخگو (کارشناسان، جامعه محلی و گردشگران) درخصوص عوامل اثرگذار بر توسعه گردشگری با یکدیگر تفاوت دارد.

(۰/۰۰۰) حاکی از نابرابری میانگین عوامل اثرگذار بر توسعه گردشگری از دیدگاه پاسخگویان در بخش باغبانان است. چنانچه سطح پوشش آماره آزمون از ۵ درصد کمتر باشد، وجود تفاوت بین میانگین‌ها را نتیجه‌گیری می‌کند. طبق یافته‌های جدول شماره

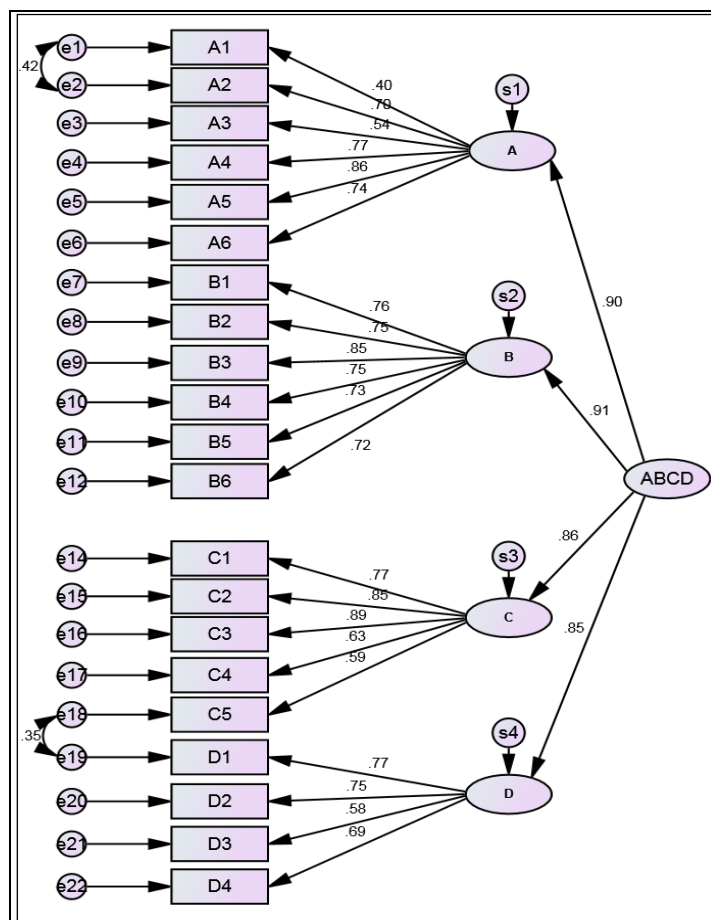
جدول ۴: نتایج آزمون برابری میانگین‌های عوامل اثرگذار توسعه گردشگری در بخش باغبانان

ANOVA					
	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F آماره	سطح معناداری
میان‌گروهی	۱۰/۲۲۰	۲	۵/۱۱۰	۱۷/۶۰۷	۰,۰۰۰
درون‌گروهی	۵۹۳/۷۴	۲۵۷	۰/۲۹۰		
جمع	۸۱۳/۸۴	۲۵۹			

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

خطای هر متغیر می‌پردازد. درنهایت به‌منظور ارزیابی بهتر مدل از شاخص‌های نیکویی برازش نیز استفاده می‌کند. هدف از انجام این کار شناسایی مهم‌ترین و اثرگذارترین متغیرهایی است که توسعه گردشگری در منطقه باغبانان را تحت‌تأثیر قرار داده است؛ بنابراین با توجه به مبانی تئوریک تحقیق، مدل عاملی مرتبه دوم بر مبنای چهار عامل پنهان تسهیلات ارتباطی، امکانات رفاهی، خدمات اقامتی و اطلاع‌رسانی و تبلیغات تنظیم شد. مدل‌های عاملی مرتبه دوم به مدل‌هایی اطلاق می‌شود که در آن تعدادی از متغیرهای پنهان، متغیر پنهان دیگری را اندازه‌گیری می‌کند (بسحاق، ۱۳۹۴: ۱۷۴). در این تحقیق تک‌تک متغیرهایی که قابلیت شناسایی هر کدام از عوامل پنهان چهارگانه را داشته‌اند، به‌صورت مجزا وارد فرایند مدل شده‌اند و بر مبنای شاخص‌های برازش و سطح معنی‌داری در مدل باقی‌مانده یا حذف شده‌اند. در شکل شماره (۳) مدل نهایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در بخش باغبانان نشان داده شده است.

برای تشخیص متغیرها و تعیین عوامل اثرگذار بر توسعه گردشگری در منطقه از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. مدل‌سازی معادلات ساختاری ابزاری بسیار قوی است که ضمن برخورداری از دقت بالا، امکان تحلیل پدیده‌های پیچیده علوم انسانی را میسر می‌سازد. این روش امکان تحلیل اطلاعات به‌صورت چند متغیره و مرتبط با هم را فراهم می‌آورد و در جایگاه بالاتری از تحلیل رگرسیون، تحلیل مسیر و تحلیل عاملی قرار می‌گیرد (باربارام/ام‌بایرن، ۱۳۹۰: ۸). این روش مجموعه‌ای از روش‌های آماری برای مدل‌سازی روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته (مدل ساختاری) و متغیرهای پنهان و مشاهده‌پذیر (مدل اندازه‌گیری) است (Ullman, 2006: 12). در فن مدل‌یابی معادلات ساختاری پژوهشگر با مشاهده و محاسبه تغییرات هم‌زمان (واریانس مشترک) چند متغیر، قصد دارد نتیجه بگیرد که احتمالاً عامل مشترکی تبیین‌کننده این تغییرات هم‌زمان است (علوی، ۱۳۹۲: ۵۲۱). همچنین این مدل به بررسی و شناسایی تحلیل مسیر تأثیر متغیرها بر یکدیگر، تحلیل عامل‌ها، همبستگی بین متغیرها و میزان

شکل ۳: مدل نهایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در باغبانان

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۵

داشته‌اند. در جدول شماره (۵) کد هر کدام از متغیرهای موجود در مدل نهایی نشان داده شده است.

یافته‌های مدل عاملی مرتبه دوم نشان می‌دهد که در نهایت کدام متغیرها دارای اهمیت بیشتری بوده و اثرات بارزتری بر توسعه گردشگری در باغبانان

جدول ۵: متغیرهای نهایی شناسایی شده در مدل عاملی مرتبه دوم

کد	شاخص	عامل	لایه اول
A1 A2 A3 A4 A5 A6	۱- امکان دسترسی آسان به جاذبه‌های طبیعی ۲- علائم مسیریابی برای جاذبه‌های طبیعت‌گردی ۳- جاده‌های دسترسی به منابع طبیعی شهرستان ۴- خدمات پارکینگ برای گردشگران منطقه ۵- خدمات حمل‌ونقل عمومی برای دسترسی به جاذبه‌ها ۶- منطقه‌بودن هزینه خدمات حمل‌ونقل	تسهیلات ارتباطی (A)	عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در بخش باغبانان (ABCD)
B1 B2 B3 B4 B5 B6	۱- وجود سرویس بهداشتی در محدوده جاذبه‌های طبیعی ۲- وجود فروشگاه در محدوده هر یک از جاذبه‌های طبیعی ۳- وجود فضای مناسب برای بازی کودکان ۴- دسترسی به آب آشامیدنی سالم در محدوده جاذبه‌های طبیعی ۵- فضای مناسب برای نشستن (سکوها مشخص) ۶- وجود زیرساخت‌های مناسب در جهت راهپیمایی، شنا، قایق‌سواری	امکانات رفاهی (B)	
C1 C2 C3 C4 C5	۱- وضعیت اقامتگاه‌های باغبانان ۲- وجود مهمان‌پذیر برای اقامت ۳- وجود مهمان‌سرا برای اقامت ۴- وجود هتل برای اقامت ۵- وجود خانه‌های اجاره‌ای محلی برای اقامت	خدمات اقامتی (C)	
D1 D2 D3 D4	۱- کیفیت معرفی و اطلاع‌رسانی درباره جاذبه‌های طبیعی منطقه ۲- تلویزیون و بنرهای شهری ۳- اطلاعات موجود در شبکه اینترنت ۴- ارائه اطلاعات توسط مردم محلی	اطلاع‌رسانی و تبلیغات (D)	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

به‌عنوان چهارمین فاکتور اثرگذار تعیین می‌شود. می‌توان گفت توسعه عامل خدمات رفاهی با زیرمجموعه تحت آن بیشترین نقش را در پیشبرد توسعه گردشگری باغبانان به خود اختصاص می‌دهد و بیش از سایر عوامل بر توسعه گردشگری در بخش باغبانان اثرگذار خواهد بود.

با توجه به بارهای عاملی موجود در شکل شماره (۳) مشاهده می‌شود که در بین متغیرهای تسهیلات ارتباطی، عامل خدمات حمل‌ونقل عمومی برای دسترسی به جاذبه‌ها با بار عاملی ۰/۸۶ بالاترین تأثیرگذاری را داراست. عامل خدمات پارکینگ برای

یافته‌های به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که عامل امکانات رفاهی بیشترین بار عاملی را با ۰/۹۱ به خود اختصاص داده و بیشتر از سایر عوامل بر توسعه گردشگری در باغبانان اثرگذار بوده است. پس از عامل رفاهی، تسهیلات ارتباطی با بار عاملی ۰/۹۰ قرار دارد و جایگاه دوم را از حیث تأثیرگذاری به خود اختصاص داده است. عامل خدمات اقامتی در بین عوامل اثرگذار با بار عاملی ۰/۸۶ سومین عامل اثرگذار بر توسعه گردشگری در باغبانان است. در نهایت در بررسی عوامل اثرگذار بر توسعه گردشگری در بخش باغبانان اطلاع‌رسانی و تبلیغات با بار عاملی ۰/۸۵

۰/۶۳ و وضعیت خانه‌های اجاره‌ای با بار عاملی ۰/۵۹ در مرتبه چهارم قرار گرفته است. در مجموعه اطلاع‌رسانی و تبلیغات، عامل کیفیت معرفی و اطلاع‌رسانی درباره جاذبه‌های طبیعی با بار عاملی ۰/۷۷ در جایگاه نخست قرار دارد. عامل تلویزیون و بنرهای شهری با بار عاملی ۰/۷۵، جایگاه دوم اطلاع‌رسانی و تبلیغات در معرفی محدوده مورد مطالعه را داراست. ارائه اطلاعات توسط مردم محلی با بار عاملی ۰/۶۹ سومین عاملی اثرگذاری است که در معرفی جاذبه‌های گردشگری منطقه باغبانان نقش ایفا می‌کند و عامل اطلاعات موجود در شبکه‌های اینترنتی برای دریافت اطلاعات از منطقه با بار عاملی ۰/۵۸ در جایگاه چهارم تأثیرگذارترین عوامل مؤثر آگاهی‌رسان قرار گرفته است.

در جدول شماره (۶) مقادیر غیراستاندارد، خطای معیار، نسبت بحرانی و سطح تحت پوشش (مقدار P) نشان داده شده است. نتایج جدول حاکی از آن است که همه پارامترهای لامدا دارای تفاوت معنی‌داری با مقدار صفر می‌باشند. مقدار P در همه روابط فوق کمتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد همه روابط موجود در مدل مورد حمایت داده‌های تجربی قرار گرفته‌اند و مدل ایجادشده به‌خوبی تحت حمایت داده‌های تجربی است.

گردشگران با بار عاملی ۰/۷۷ در جایگاه دوم قرار دارد. عامل منطقی‌بودن هزینه حمل‌ونقل با بار عاملی ۰/۷۴ و عامل علائم مسیریابی با بار عاملی ۰/۷۰، جاده‌های دسترسی به جاذبه‌های منطقه با بار عاملی ۰/۵۴ و عامل امکان دسترسی آسان با بار عاملی ۰/۴۰ در جایگاه‌های بعدی مجموعه تسهیلات ارتباطی قرار دارند.

در بین مجموعه امکانات رفاهی، عامل وجود فضای مناسب بازی با بار عاملی ۰/۸۵ در جایگاه نخست، تأثیرگذارترین متغیر ایجادکننده امکانات رفاهی است. پس از آن عامل سرویس بهداشتی در منطقه با بار عاملی ۰/۷۶ در جایگاه دوم قرار دارد. عامل‌های وجود فروشگاه در محدوده جاذبه و عامل امکان دسترسی به آب آشامیدنی با بار عاملی ۰/۷۵ در جایگاه سوم قرار گرفته‌اند. عامل فضای مناسب برای نشستن با بار عاملی ۰/۷۳ در جایگاه چهارم تأثیرگذاری قرار دارد و وجود زیرساخت‌های مناسب در جهت راهپیمایی، شنا و قایق‌سواری با بار عاملی ۰/۷۲ در جایگاه پنجم قرار دارد. در بین عوامل خدمات اقامتی، عامل وضعیت مهمان‌سرا با بار عاملی ۰/۸۹ در جایگاه نخست قرار دارد. عامل وضعیت مهمان‌پذیر با بار عاملی ۰/۸۵ در جایگاه دوم، عامل وضعیت اقامتگاه‌ها با بار عاملی ۰/۷۷ در جایگاه سوم، عامل وضعیت هتل با بار عاملی

جدول ۶: برآوردهای غیراستاندارد با سطح تحت پوشش

سطح معنی‌داری	نسبت بحرانی	خطای معیار	تخمین غیراستاندارد	متغیرها
A	<---	ABCD	1.000	
B	<---	ABCD	2.767	.473
C	<---	ABCD	2.955	.508
D	<---	ABCD	2.514	.437
A1	<---	A	1.000	
A2	<---	A	1.797	.247
A3	<---	A	1.512	.278
A4	<---	A	2.259	.366
A5	<---	A	3.167	.500
A6	<---	A	2.519	.413
B1	<---	B	1.000	
B2	<---	B	.981	.079
B3	<---	B	1.086	.076
B4	<---	B	.902	.073
B5	<---	B	.831	.070
B6	<---	B	.970	.082
C1	<---	C	1.000	
C2	<---	C	1.021	.071
C3	<---	C	1.119	.073
C4	<---	C	.707	.068
C5	<---	C	.657	.068
D1	<---	D	1.000	
D2	<---	D	.979	.084
D3	<---	D	.761	.086
D4	<---	D	.867	.081

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

پژوهش را نمایندگی کنند. بنابر آزمون‌های انجام‌شده، اثرگذاری امکانات رفاهی، تسهیلات ارتباطی، خدمات اقامتی و اطلاع‌رسانی و تبلیغات بر توسعه گردشگری مورد تأیید است.

پس از بررسی معنی‌داری پارامترها با مقدار صفر، به ارزیابی مدل نهایی پژوهش توسط شاخص‌های برازش پرداخته می‌شود. در جدول شماره (۷) شاخص‌های اصلی برازش مدل نشان می‌دهد که داده‌های پژوهش به‌خوبی توانسته‌اند مدل مفهومی

جدول ۷: شاخص‌های اصلی برازش مدل مرتبه دوم

شاخص	علائم اختصاری	برازش قابل قبول	نمرات
درجه آزادی	DF	-	۱۸۳
خی دو بهنجار	CMIN/DF	$X^2/df < 5$	۲/۶۰۲
شاخص نیکویی برازش	GFI	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$	۰/۸۴۵
شاخص نیکویی برازش تعدیل شده	AGFI	$0.85 \leq AGFI \leq 0.90$	۰/۸۰۴
شاخص نیکویی برازش مقتصد	PGFI	$0.50 \leq PGFI \leq 0.55$	۰/۶۶۹
شاخص بهنجار بنتلر و بونت	NFI	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	۱/۸۶۰
شاخص برازش نسبی	RFI	$0.90 \leq RFI \leq 0.95$	۰/۸۴۰
شاخص برازش افزایشی	IFI	$0.90 \leq IFI \leq 0.95$	۰/۹۰۹
شاخص برازش توکر-لوتیس	TLI	$0.90 \leq TLI \leq 0.95$	۰/۸۹۵
برازش تطبیقی	CFI	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$	۰/۹۰۸
شاخص نسبت اقتصاد	PRATIO	$0.50 \leq PRATIO \leq 0.60$	۰/۸۷۱
شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	$PNFI \geq 0.16$	۰/۷۵۰
شاخص برازش تطبیقی مقتصد	PCFI	$PCFI \geq 0.15$	۰/۷۹۱
ریشه دوم مربعات خطای برآورد	RMSEA	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$	۰/۰۷۹

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

پس از مطالعه پیشینه و مبانی نظری پژوهش، برای ارائه راهکارهای توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه، ۲۶ نماگر توسعه در قالب سه دسته راهکار اصلی مبتنی بر مشارکت بخش خصوص، بخش دولتی و گروه‌های محلی تدوین شد. برای انتخاب مناسب‌ترین استراتژی توسعه در بخش باغبانان از آزمون تی استفاده شد. یافته‌های حاصل از کاربرد این آزمون در جدول شماره (۸) ارائه شده است.

جدول ۸: نتایج به دست آمده از کاربرد آزمون تی برای انتخاب مناسب‌ترین راهکار توسعه

راهکار	حد متوسط آزمون-۳					
	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین اختلاف	اطمینان در سطح ۹۵ درصد	
					کرانه بالا	کرانه پایین
خصوصی	۲۰.۰۳۳	۲۵۹	.۰۰۰	.۹۰۶۷	.۸۱۷	.۹۹۵
دولتی	۱۶.۰۸۵	۲۵۹	.۰۰۰	.۷۹۵۵	.۶۹۸	.۸۹۲
محلی	۱۸.۱۸۱	۲۵۹	.۰۰۰	.۷۶۵۳	.۶۸۲	.۸۴۸

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

می‌شود و بدان معناست که هر سه استراتژی تدوین شده در گسترش طبیعت‌گردی در محدوده مورد مطالعه اثرگذار هستند. با توجه به مقدار آماره

طبق یافته‌ها، تأثیرگذاری هر سه دسته راهکار پیشنهادی بر گسترش اکوتوریسم با توجه به مقدار آماره آزمون T و نیز سطح معناداری صفر، تأیید

اکوتوریسم را به خود اختصاص داده است و شاخص‌های خدمات اقامتی و اطلاع‌رسانی و تبلیغات در جایگاه سوم و چهارم قرار دارند؛ از این رو برنامه‌ریزی توسعه گردشگری در محدوده مورد مطالعه برای رفع کمبودهای بر این مبنا باید مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گیرد. همچنین مشخص شد، استراتژی‌های مشارکت بخش خصوصی مناسب‌ترین راهکار گسترش اکوتوریسم در منطقه نسبت به مشارکت بخش بومی و دولتی است. این امر نیازمند ایجاد بسترهای حمایتی قانونی و ارائه تسهیلات اعتباری تشویقی برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در حوزه گردشگری است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود برای گسترش گردشگری در منطقه مورد مطالعه، توسعه طبیعت‌گردی و برنامه‌ریزی بر مبنای پتانسیل‌های طبیعت‌گردی صورت گیرد و با فراهم کردن زمینه برای مشارکت بخش خصوصی و جامعه محلی با توجه به رفع خلاءهای ارتباطی، رفاهی، اقامتی و تبلیغات نسبت به برنامه‌ریزی طبیعت‌گردی اقدام کرد. در این راستا برای برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری در محدوده مورد مطالعه لازم است:

- در عامل تسهیلات ارتباطی مواردی نظیر توسعه خدمات حمل‌ونقل عمومی با رویکرد بهبود هزینه‌های حمل‌ونقل، احداث پارکینگ، بهبود علائم راهنمایی و مسیریابی و گسترش و بهبود جاده‌های دسترسی صورت پذیرد.

- برای افزایش رضایت‌مندی گردشگران از امکانات رفاهی توسعه فضاهای بازی، بهبود سرویس‌های بهداشتی عمومی در سطح منطقه، ایجاد و گسترش فروشگاه‌های عرضه نیازهای گردشگران، دسترسی به آب آشامیدنی، ایجاد و گسترش فضاهای نشستن و استراحت، ایجاد زیرساخت‌های مناسب برای راهپیمایی، شنا و قایق‌سواری انجام گیرد.

تی مهم‌ترین و اثربخش‌ترین راهکار سرمایه‌گذاری در گسترش گردشگری مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی خواهد بود و پس از آن مشارکت مردم محلی در اولویت قرار می‌گیرد. استراتژی سرمایه‌گذاری و حضور نهادهای دولتی در گسترش گردشگری به‌عنوان سومین راهکار تشخیص داده شده است.

نتیجه

در این پژوهش به بررسی نقش جاذبه‌های اکوتوریستی در توسعه گردشگری پرداخته شده است و سعی شده که اهمیت جاذبه‌های محیطی در جذب گردشگران به منطقه مورد مطالعه بررسی شود. طبق نتایج به‌دست‌آمده از آزمون T شاخص‌های مربوط به جاذبه‌های طبیعی بیشترین اهمیت را در جذب گردشگر نسبت به جاذبه‌های انسانی و سایر عوامل به خود اختصاص داده است؛ همان‌طور که نتایج تحقیق برنت و همکاران (۲۰۱۷)، توسعه گردشگری بر محور طبیعت را از دیدگاه گردشگران بازدیدکننده از مناطق حفاظت‌شده در مناطق مستعد برای بسط فرصت‌های تجربی گردشگری طبیعت‌محور در اولویت قرار می‌دهد. این یافته با نتایج پژوهش زنگی‌آبادی و همکاران در سال (۱۳۸۹) نیز از نظر اثرگذاری جاذبه‌های طبیعی بر توسعه گردشگری طبیعت در سی‌سخت استان کهگیلویه و بویراحمد نیز قرابت دارد؛ هرچند محققان رویکرد تک‌بعدی به توسعه گردشگری را سبب تخریب محیط زیست بیان کرده‌اند. خلیل و همکاران (۱۳۹۰) نیز بر اولویت نقش جاذبه‌های مبتنی بر طبیعت در سمنان صحنه گذاشته‌اند. نتایج به‌دست‌آمده از کاربرد مدل‌سازی معادلات ساختاری (AMOS) نشان می‌دهد، شاخص امکانات رفاهی بیشترین تأثیرگذاری را در بخش تسهیلات و زیرساخت‌ها ایفا می‌کند. شاخص تسهیلات ارتباطی در جایگاه دوم، بیشترین اثرگذاری در توسعه

- بهبود خدمات اقامتی باید با فراهم‌آوری مهمان‌سرا، هتل و گسترش خانه‌های اجاره‌ای انجام شود.
- برای بهبود اطلاع‌رسانی و تبلیغات برای توسعه گردشگری بهبود کیفیت معرفی و اطلاع‌رسانی، ایجاد برنامه‌های تلویزیونی و بنرهای شهری، آموزش مردم محلی برای ارائه اطلاعات، ایجاد سایت و وبلاگ به همراه اطلاعات معتبر و کاربردی پیشنهاد می‌شود. در نهایت پیشنهاد می‌شود محققان آتی در تکمیل و ادامه نتایج تحقیق حاضر، برای توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه بر موضوعاتی چون رویکردهای پایدار توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت و نیز مکانسیم‌های جلب مشارکت مردم محلی به‌عنوان یکی از فاکتورهای اثرگذار بر توسعه پایدار طبیعت‌گردی در منطقه باغبهادران تمرکز داشته باشند.
- ### منابع
- اصغریان، مریم؛ تیمور رستمی شاهراجی؛ کامران نصیر احمدی؛ جعفر اولادی قادیکلایی (۱۳۹۱). شناسایی معیارها و شاخص‌های مدیریت طبیعت‌گردی در پارک‌های جنگلی شمال ایران با استفاد از روش دلفی، فصلنامه علمی-پژوهشی اکوسیستم‌های طبیعی ایران، سال دوم، شماره چهارم، صفحات ۱۰۳-۹۳.
- اعتمادی‌نیا، امیرعباس؛ محسن مصلحی (۱۳۹۱). تحلیل و بررسی گردشگری و نقش آن در توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر اصفهان)، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس، سال چهارم، شماره ۱۳.
- امینیان، سکینه؛ ابراهیم صادقی؛ عبدالله فرجی؛ افشین نادری‌گورقلعه (۱۳۹۱). بررسی فرصت‌ها و چالش‌های توسعه اکوتوریسم در ایران، دومین همایش ملی بررسی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشگاه آزاد اسلامی سنندج.
- باربارام ام. بایران (۱۳۹۰) کاربرد و تحلیل مدل معادلات ساختاری در علوم انسانی با استفاده از نرم‌افزار AMOS، مترجم: دکتر علی حسین‌زاده با همکاری آقایان حسین عرفانی؛ سجاد شمسی کوشکی؛ سید مهدی محمدی، دانشگاه آزاد شوشتر، ۵۰۰ ص.
- بسحاق، محمدرضا (۱۳۹۴). مدل‌سازی معادلات ساختاری در علوم انسانی (22، Amos). انتشارات جامعه‌شناسان. تهران.
- پورسید خلیل سیدعلی، ناصر اقبالی (۱۳۹۰). نقش جاذبه‌های اکوتوریستی، فرهنگی و تاریخی در توسعه گردشگری استان سمنان، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، دوره ۱، شماره ۱، صفحات ۶۱-۴۱.
- حسینی‌مهر، صدیقه؛ شهربانو کوهی (۱۳۹۰). شناسایی توانمندی‌های بالقوه رودخانه‌ای به عنوان مکان‌های مناسب طبیعت‌گردی مطالعه موردی: شفارود، فصلنامه جغرافیایی آمایش محیط، شماره ۱۳.
- خلیلی، زینب؛ جعفر اولادی قادیکلایی؛ سیدمحمد حسینی‌نصر؛ جاهده تکیه‌خواه (۱۳۹۳). تعیین قابلیت توان طبیعت‌گردی جنگل‌های سامان عرفی قوری‌قلعه با تأکید بر فاکتور منابع آبی، فصلنامه علمی-پژوهشی اکوسیستم‌های طبیعی ایران، سال پنجم، شماره چهارم، صفحات ۶۲-۴۷.
- دانش‌مهر، حسین؛ علیرضا کریمی؛ وریا صفری (۱۳۹۱). بررسی نقش طبیعت‌گردی و آثار آن در توسعه مناطق روستایی با استفاده از مدل تحلیلی SWOT، پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره سوم.
- حدادی‌نیا، سمیه؛ افشین دانه‌کار (۱۳۹۱). اولویت‌بندی معیارهای طبیعت‌گردی در اکوسیستم‌های بیابانی و نیمه‌بیابانی با روش دلفی، جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، شماره ۳، صفحات ۲۹-۱۷.
- درام، اندی و مور و آلن (۱۳۸۸). توسعه بوم‌گردی، ترجمه محسن کلانتری و قدیر شکرالله‌زاده، تهران، انتشارات دانش.

- رضایان، سحر؛ سیدعلی جوزی (۱۳۹۲). ارائه برنامه مدیریت راهبردی توسعه طبیعت‌گردی جزیره قشم به روش، علوم و تکنولوژی محیط زیست. دوره ۱۵. شماره ۱. صفحات ۱۰۹-۹۱.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ ابراهیم خلیفه؛ مهدی پورطاهری؛ عبدالرضا رحمانی‌فضلی (۱۳۹۳). تحلیل الگوی مدیریت برنامه‌ریزی فضایی مناطق روستایی در ایران (نمونه موردی: طرح‌های هادی مناطق روستایی استان تهران)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا. دوره ۲۰. شماره ۳. صفحات ۶۱-۱۰۲.
- رفیعیان، امید؛ سیدعلی‌اکبر میرراضی؛ نجیبه عبدالعلی‌پور؛ الهام گلایی (۱۳۹۳). انتخاب مناطق مستعد طبیعت‌گردی پناهگاه حیات‌وحش کیامکی به روش تصمیم‌گیری چندمعیاره، فصلنامه سنجش از دور و سیستم اطلاعات جغرافیایی در منابع طبیعی. سال پنجم. شماره چهارم. صفحات ۱۰۸-۹۵.
- رضائی‌پور، مهرداد؛ محمود روشنی؛ عیسی پوررمضان (۱۳۹۰). ارزیابی مکان‌های مناسب طبیعت‌گردی با تکنیک سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی؛ مطالعه موردی: منطقه دیلمان، چشم‌انداز جغرافیایی (مطالعات انسانی)، سال ۶. شماره ۱۶. صفحات ۸۳-۷۰.
- رنجبردستانی، محمود؛ فاطمه سراج‌الدین؛ غلامرضا نوری (۱۳۹۴). اتخاذ راهبردهای مناسب درجهت توسعه طبیعت‌گردی پایدار با استفاده از مدل‌های SWOT, AHP, ANP (نمونه موردی: تالاب گندمان استان چهارمحال و بختیاری)، فصلنامه علمی-پژوهشی اکوبیولوژی تالاب. سال ۷. شماره ۲۶. صفحات ۶۸-۴۹.
- زردان، میثم؛ مسلم منصوربهمنی (۱۳۹۴). گردشگری روستایی و اصول توسعه گردشگری پایدار، همایش ملی عمران و معماری با رویکردی بر توسعه پایدار.
- زنگی‌آبادی، علی؛ سیدعلی موسوی؛ خلیفه خلقی‌پور (۱۳۸۹). تحلیلی بر نقش طبیعت‌گردی در جذب گردشگران (مطالعه موردی: منطقه سی‌سخت استان کهگیلویه و بویراحمد)، جغرافیا و برنامه‌ریزی. دوره ۱۵. شماره ۳۴. صفحات ۹۷-۶۷.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان (۱۳۸۲). کتابچه عملکرد شورای اسلامی شهر و شهرستان چرمهین (۱۳۸۱-۱۳۷۸). اصفهان.
- سراقی، عیسی؛ حسین ملکی؛ داریوش ابوالفتحی (۱۳۸۷). نقش جاذبه‌های اکوتوریستی در توسعه گردشگری نهاوند، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. شماره ۱۱.
- شاکری‌زاده، ابراهیم؛ فاطمه مهدوی (۱۳۹۴). تعیین قابلیت و توان بوم‌شناختی شهرستان رودان به منظور کاربری طبیعت‌گردی با استفاده از روش تصمیم‌گیری چندمعیاره، پژوهش‌های جغرافیای طبیعی. دوره ۴۷. شماره ۲. صفحات ۳۳۲-۳۱۷.
- شجاعی، مسلم؛ مزگان تراب‌احمدی؛ مهشید منزوی (۱۳۹۲). ارزیابی توانمندی پهنه‌های مستعد توسعه طبیعت‌گردی (مورد مطالعه: استان قم)، فصلنامه علمی-پژوهشی استان گلستان. سال ۳. شماره مسلسل ۹. صفحات ۸۲-۶۵.
- ضرغام‌بروجنی، حمید؛ مهنا نیک‌بین (۱۳۹۱). سنجش پایداری توسعه گردشگری در جزیره کیش، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی. سال ۱۲. شماره ۲. صفحات ۱۶۸-۱۳۷.
- ضیایی، محمود؛ ابتهال زندی؛ نیلوفر عباس‌پور؛ مرجان عبدی (۱۳۹۳). توسعه پایدار گردشگری از دیدگاه دو مکتب ایده‌آلیسم و پراگماتیسم، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری. سال ۳. شماره ۸. صفحات ۳۰-۱۱.
- طلائی، فرهاد (۱۳۸۳). بررسی توسعه پایدار در بخش انرژی از دیدگاه حقوق بین‌الملل محیط زیست، مجله دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه اصفهان. شماره ۲. شماره پیاپی ۳۴. سال ۱۶.
- عینالی، جمشید؛ غلامحسین جعفری؛ اسماعیل تبیره (۱۳۹۳). ارزیابی نقش اکوتوریسم در توسعه مناطق روستایی (نمونه موردی: دهستان اورامان تخت-شهرستان سروآباد)، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری. سال ۳. شماره ۹. صفحات ۲۱۲-۱۹۱.

- قائدرحمتی، صفرعلی؛ امیررضا خاوریان گرمسیر (۱۳۹۵). نقش تکنیک META-SWOT در برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری شهر یزد، برنامه‌ریزی و آمایش فضا. دوره ۲۰، شماره ۱. صفحات ۲۰۶-۱۷۹.
- علوی، موسی (۱۳۹۲). مدل‌یابی معادلات ساختاری در پژوهش‌های مرتبط با آموزش علوم سلامت، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. شماره ۶.
- مافی غلامی، داوود؛ نبی‌الله یارعلی (۱۳۹۱). ارزیابی توان زیست‌محیطی در جهت تعیین نواحی مناسب توسعه طبیعت‌گردی در استان چهارمحال و بختیاری، مجله تحقیقات منابع طبیعی تجدیدشونده. سال ۳، شماره ۲. شماره پیاپی ۸. صفحات ۴۰-۳۲.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- مشکینی، ابوالفضل؛ مهدی اعظم‌نبوی؛ مهدی پورطاهری (۱۳۹۳). ارزیابی عوامل مؤثر در جذب گردشگر به مراکز تجاری- تفریحی (مطالعه موردی: مراکز تجاری منطقه نمونه گردشگری سپاد، مشهد)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا. دوره ۱۸، شماره ۱. صفحات ۱۳۴-۱۰۹.
- مشیری، سیدرحیم؛ سیداحمد ابوسعیدی (۱۳۸۹). نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: شاندیز خراسان رضوی)، مجله علمی- پژوهشی جغرافیایی سرزمین. سال ۷، شماره ۲۸.
- مختاری‌ملک‌آبادی، رضا (۱۳۸۲). بررسی و تحلیل پتانسیل‌های گردشگری بخش باغباداران و برنامه‌ریزی توسعه آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- مهدوی، علی؛ امید کرمی؛ جواد میرزایی (۱۳۹۰). ارزیابی توان طبیعت‌گردی منطقه بدره ایلام با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی، فصل‌نامه علمی- پژوهشی اکوسیستم‌های طبیعی ایران. سال ۲، شماره ۲. صفحات ۷۴-۶۳.
- نگارش، حسین؛ بهروز پروانه؛ مهدی مهدی‌نسب (۱۳۹۲). امکان‌سنجی توسعه گردشگری تالاب‌های پلدختر براساس مدل تحلیلی SWOT، مجله مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی. دوره ۸، شماره ۲۲. صفحات ۱۴-۱.
- وارثی، حمیدرضا (۱۳۹۰). تحلیلی بر وضعیت گردشگری شهرستان نورآباد ممسنی با تأکید بر طبیعت‌گردی، فصل‌نامه تحقیقات جغرافیایی. سال ۲۶، شماره دوم. شماره پیاپی ۱۰۱. صفحات ۷۸-۴۹.
- وارثی، حمیدرضا؛ علی موسوی؛ یونس غلامی (۱۳۹۲). تحلیلی بر وضعیت طبیعت‌گردی آبشار مارگون با تأکید بر توسعه پایدار، مجله علمی- پژوهشی برنامه‌ریزی فضای. سال سوم. شماره دوم. شماره پیاپی ۹. صفحات ۷۷-۵۷.
- یاری‌حصار، ارسطو؛ داود مهدوی؛ وکیل حیدری‌ساربان؛ خدیجه ابراهیمی (۱۳۹۴). پایش چرخه حیات گردشگری پایدار (مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان اردبیل)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا. دوره ۱۹، شماره ۴. صفحات ۲۱۵-۱۸۵.
- Brent D. Moyle, Pascal Scherrer, Betty Weiler, Erica Wilson, Noah Nielsen (2017). Assessing preferences of potential visitors for nature-based experiences in protected areas, *Tourism Management*, Vol. 62, October 2017, PP. 29-41.
- Carter, E (1997). Can trekkers help manasl? *People and the planet*, 6:4, 14.
- Cater. E (2000) *Ecotourism in the World: Problems and Prospect for Sustainability*, New York, NY: John Wiley & Sons.
- Franz Faul, Edgar Erdfe lder, Albert-georg lang AND Axel Buchner (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences, *Behavior Research Methods*, 39 (2), 175-191.
- Franz Faul, Edgar Erdfe lder, Axel Buchner and Albe rt-Georg Lang (2007). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses, *Behavior Research Methods*, 41 (4), 1149-1160.

- Wearing, S. and Neil, J (1999). *Ecotourism: Impacts, Potentials and Possibilities*, Oxford publications.
- Teh, L., Cabanban, A.S (2007). Planning for sustainable tourism in southern Pulau Banggi .Anassessment of biophysical conditions and their implications for future tourism development ", *Journal of Environmental Management*, 85 (4): 999-1008.
- T.K. Khoshtaria, N.T. Chachava (2017). Prospects of ecotourism development in recreation areas of South Georgia, *Annals of Agrarian Science*, Volume 15, Issue 3, Pages 312-317.
- Weaver, B, D. and Lawton, J (2007). Twenty years on: The state of contemporary ecotourism. *Research Tourism Management*, 28, PP.1168-29.
- Ullman, J. B (2006). Structural Equation Modeling: Reviewing the Basics and moving Forward, *Journal of Personality Assessment*, 87(1), 35-50.
- Yen-Ting Helena Chiu, Wan-I. Lee, Tsung-Hsiung Chen (2014). Environmentally responsible behavior in ecotourism: Antecedents and implications, *Tourism Management* 40, PP.321-329.
- York, J. G (2009). Pragmatic Sustainability: Translating Environmental Ethics into Competitive Advantage, *Journal of Business Ethics*, 85 (1): 97-109.
- Huang, M., Hu, H., Zhang, J., Chen, L (2006). Comprehensive valuation of eco-tourism resources in Yichun forest region of Northeast China, *Ying Yong Sheng Tai Xue Bao*. 17(11): 2163-9.
- Havenegard, Can (1994). "Ecotourism", *The Journal of Tourism Studies*, Vol. 15, No. 2.
- Heng Zhang, Siu Lai Lei(2012). A structural model of residents' intention to participate in ecotourism: The case of a wetland community, *Tourism Management* 33, PP. 916-925.
- Kousis, M (2000). Tourism and the environment; A social Movments prepectives; *Amals of Tourism Research*; Vol. 27. No, 2.
- Liu,Z(2003).Sustainable Tourism Development: A Critique, *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6): 459-475.
- Mebratu, D (1998). Sustainability & Sustainable Development: Historical and Conceptual Review, *Environmental Impact Assessment Review*, 18: 493-520.
- Pallok, N. C (1971) Serengeti, *Geography* 56(2): 145-147.
- Robinson, J (2004). Squaring the Circle? Some thoughts on the idea of sustainable development, *Ecological Economies*, 48(4): 369-384.
- Ryngnga PK (2008). Ecotourism prioritization: A geographic information system approach. *journal of tourism and heritage*, 1(1): 49-56.
- Patrick Brandful Cobbinah, Daniel Amenuvor, Rosemary Black, Charles Peprah (2017). Ecotourism in the Kakum Conservation Area, Ghana: Local politics, practice and outcome, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, Volume 20, Pages 34-44.
- Sheryl Ross, Georey Wall (1999). Evaluating ecotourism: The case of North Sulawesi, Indonesia, *Tourism Management* 20, PP.673-682.

